

р'єохрївнєвого економїчного аналізу – аналізу на рївнї глобальної економїки, нацїональної економїки в цїлому, на галузєвому рївнї й на рївнї господарств, що дозволить пїдвищити ефєктивнїсть господарської дїяльностї та рївень конкурентоспроможностї.

Лїтература:

1. Артус М. М. Формування механїзму цїноутворення в умовах ринкової економїки: [монографїя] / М. М. Артус – Тернопіль: Економїчна думка, 2002. – 354 с.

2. Державне регулювання економїчних вїдносин в умовах глобалїзацїї: [моногр.]: Удосконалення механїзму державного регулювання цїн на сїльськогосподарську продукцїю в Україні / [М.А. Латинїн, Т.М. Лозинська, Г.П. Пасемко та їн.]; за заг. ред. д.держ.упр., проф. М.А. Латинїна. – Х. : Вид-во ХарПї НАДУ «Маїстр», 2011. – 276 с.

3. Пасемко Г.П. Цїнова полїтика сїльськогосподарських пїдприємств в умовах ринку: [монографїя] / Г.П. Пасемко, С.В. Шевченко – Х.: ХНАУ, 2012. – 228 с.

4. Супрун О.М. Економїчне регулювання аграрного виробництва: [моногр.] / О.М. Супрун – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 350 с.

5. Цены и ценообразование / под ред. В. Е. Есипова. – СПб.: Питер, 2000. – 432 с.

6. Шпикуляк О. Г. Інститут цїни в теорїї і методологїї економїчної науки: еволюцїя поглядїв і дослїджень/ О.Г. Шпикуляк // Стратегїя розвитку України. – 2009. – № 1 – 2. – С. 173 – 178.

Рецензент: д.держ.упр., профєсор Лозинська Т.М.

УДК 631.16:658.156

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Пеняк Ю.С., к.е.н., доцент, Сафронська І.М., к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

У статтї розглянуто проблематику управління оборотними фондами сїльськогосподарських пїдприємств.

The article deals with the problems of management of funds for agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Необхїдною умовою пїдтримання виробництва сїльськогосподарської продукцїї на певному рївнї є постїйна наявнїсть частини оборотних засобів у матерїальнїй формї (виробничї запаси). Так, щоб здїйснювався процес виробництва, господарство повинне мати в необхїдних рїзмірах запаси посївного матерїалу, кормів, палива, мїнеральних добрив та засобів захисту рослин і тварин, запасних частин та їнших виробничих запасів. Оптимальний склад виробничих запасів має значний вплив на виробничї результати і фїнансовий стан пїдприємства, оскїльки великї понадплановї запаси призводять до заморожування оборотного капїталу, уповільнення його оборотностї. Крім того, виникають проблеми з лїквіднїстю, зростають складські витрати, що негативно впливає на кїнцевї результати дїяльностї. Водночас нестача виробничих запасів також негативно впливає на фїнансовий стан пїдприємства, оскїльки зростають цїни за термїновїсть постачання, зменшується виробництво продукцїї у зв'язку з його перервним характером, зростають цїни на сировиннї ресурси, що призводить до зменшення величини при-

бутку. Тому кожне підприємство прагне до того, щоб виробництво вчасно і в повному обсязі не тільки забезпечувалося всіма необхідними ресурсами, а й щоб ці ресурси не залежували на складах.

Отже, перед сільськогосподарськими підприємствами постає завдання - знайти оптимальне співвідношення між надмірно великими запасами, які спроможні привести до фінансових труднощів, та надмірно малими запасами, небезпечними для стабільного виробництва. Це завдання може бути вирішене в умовах налагодженої системи аналізу й контролю за станом запасів на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективного управління оборотними засобами були і залишаються в центрі уваги багатьох вчених-економістів. Вагомий внесок у дослідження цієї проблеми зробили багато науковців, зокрема Дем'яненко М.Я., Білик М.Д., Павловська О.В., Стецюк П.А. Ульянченко О.В. та інші [1-6]. Проте існує низка теоретичних і практичних проблем, які все ще залишаються не вирішеними на рівні окремих суб'єктів господарювання. До них треба віднести формування алгоритму планування потреби у фінансових ресурсах залежно від особливостей фінансово-господарської діяльності та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є удосконалення системи управління запасами, що полягає у теоретичному та практичному обґрунтуванні оптимізації розміру запасів для сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У своїй діяльності підприємства використовують різноманітні ресурси (сировину, матеріали, паливо, енергію тощо). Вони в процесі виробництва перетворюються на продукцію і підлягають постійному їх поповненню. Для цього організується матеріально-технічне забезпечення, яке включає: визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах, пошук і купівлю ресурсів, організацію доставки, зберігання і видачі окремим споживачам на підприємстві. Постачання матеріально-технічних ресурсів має бути своєчасним, комплектним і з мінімальними витратами [5, с.339].

Але, можливі ситуації, коли виробничі запаси закупаються заздалегідь на кілька місяців, через можливість їх подорожчання чи стабільності майбутніх поставок. Це призводить до вилучення коштів з обороту, неможливості вчасно розрахуватися за поточними зобов'язаннями. З іншого боку, можлива ситуація, коли відсутність тих чи інших матеріалів змушує підприємство зупинитись, порушувати технології виробництва. В обох випадках це призводить до великих матеріальних і фінансових збитків. З метою уникнення подібних ситуацій керівництво підприємства повинне застосовувати цілий комплекс заходів. Одним із них є оптимізація обсягів сировини і матеріалів, які закупаються.

Усі економічні моделі управління запасами матеріальних цінностей розроблені з урахуванням циклічного характеру їхнього руху [5 с.339; 6 с.61,]. На рис. 1 відображена ця циклічність, де верхня точка графіка показує розмір запасу матеріалів на даний момент часу, а використання запасу показується зменшенням рівня запасу [4 с.427].

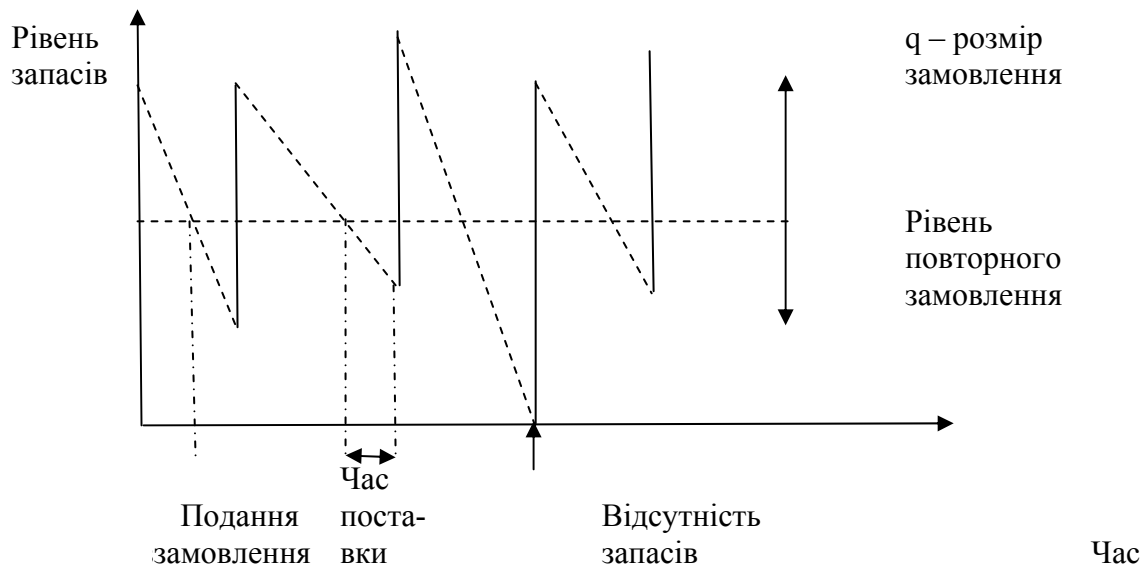

Рис. 1. Стандартна економічна модель управління запасом матеріалів

Джерело: *Економічний аналіз: Навч. посібник/ М.А. Болух, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2003. - 556с.*

Сільськогосподарським підприємствам для ефективного управління матеріальними запасами доцільно розробити методику організації поставок, що забезпечить як мінімізацію загальних витрат на доставку, зберігання та безперебійне функціонування, так і наявність обсягів запасів при оптимальних вкладень капіталу в матеріальні цінності. Для цього можна застосовувати стандартну економічну модель управління запасом матеріалів.

Витрати на зберігання запасів мають місце у варіанті одержання сировини, матеріалів від зовнішніх постачальників, до того ж вони пов'язані з оформленням і поданням замовлення на партію запасів, витратами на складування запасів та оплату вартості замовлених товарів. При цьому слід враховувати, що витрати на збереження запасів поділяються на змінні і постійні. У витратах на управління запасами враховуються тільки змінні витрати. Але, якщо в сільськогосподарських підприємствах змінні витрати відомі, вважаються постійними і не залежать від розміру замовлення, доцільно застосувати модель, яка відображає витрати на зберігання запасів залежно від періоду їх зберігання, при цьому тривалість періоду може бути різною (рис. 2). Для розрахунків доцільно вибрати період, який дорівнює календарному року. Оптимальною є така партія поставки, яка забезпечує мінімальні сумарні витрати на придбання і зберігання запасів.

На рис. 2 витрати на зберігання зображені прямою лінією, яка бере початок з нульової точки координат, вартість замовлення – кривою, яка зменшується від початку координат у міру збільшення розміру замовлення. Крива загальної вартості запасів є сумою витрат на зберігання і вартості замовлення й має найбільше значення в початку координат і зменшується при збільшенні розміру замовлення до точки перехрещування значень двох складових, а після неї зростає [4, с.429].

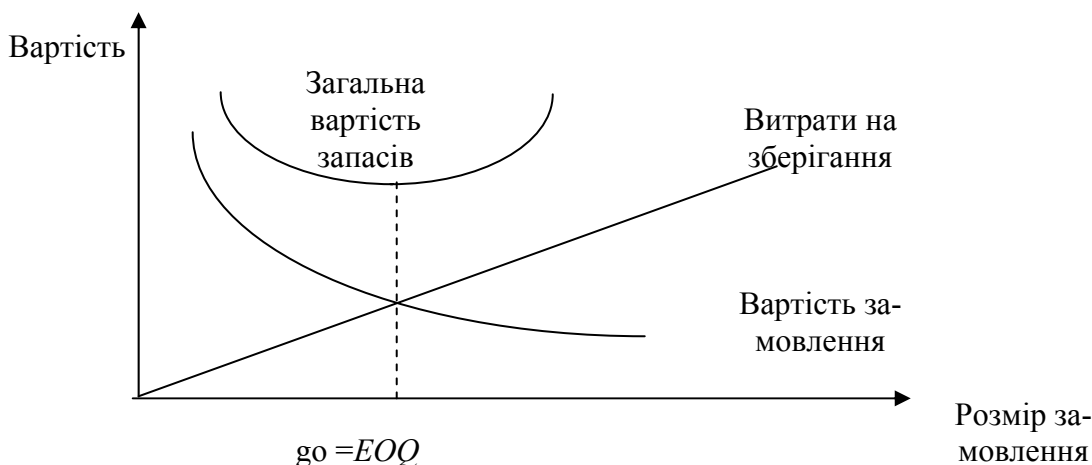

Рис. 2. Графічне зображення вартості подання замовлення, витрат на зберігання та загальної вартості запасів

Джерело: *Економічний аналіз: Навч. посібник/ М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2003. - 556с.*

Потреба в матеріально-технічних ресурсах визначається по-різному, залежно від їхнього призначення, при цьому величина запасів матеріалів істотно впливає на ефективність роботи підприємства і вплив цей неоднозначний. З одного боку, збільшення запасів внаслідок постачання великими партіями потребує більших оборотних коштів, додаткових витрат на зберігання матеріалів, компенсацію можливого псування та втрат. Ці втрати й витрати можна вважати пропорційними величині запасу, тобто партії поставки. З іншого боку, постачання великими партіями зменшує кількість поставок і, відповідно, транспортно-заготівельні витрати, які відносно мало залежать від величини партії поставки, а в більшій мірі обумовлені кількістю цих партій. Зменшення величини партії поставок спричиняє зворотний ефект: втрати й витрати, зв'язані зі зберіганням запасів зменшуються, а транспортно-заготівельні витрати зростають.

Так, оптимальний розмір замовлення матеріальних ресурсів визначається перетворенням формули загальної вартості запасів одиниці матеріалу за рік. Основою її перетворення є здійснення операції диференціювання. Оптимальний розмір замовлення q_0 (Economic Order Quantity, EOQ) обчислюється за формулою:

$$EOQ = q_0 = \sqrt{\frac{2C_o * D}{C_h}} \quad (1)$$

де D – щорічна потреба в матеріальних запасах;

C_o – змінна вартість подання одного замовлення на матеріальні ресурси;

C_h – змінна вартість зберігання одиниці матеріалу в запасі за рік;

Після встановлення оптимального розміру замовлення встановлюють термін його подання. Це залежить від часу, протягом якого замовлення буде доставлене. Якщо час доставки замовлення від постачальника складає L тиж-

нів, то протягом поставки буде використано $L^*(D/52)$ одиниць матеріалів із запасу. Отже, нове замовлення слід подавати, коли рівень запасів знижується до величини $L^*(D/52)$ тижнів. За цієї умови нове замовлення буде доставлене в той момент, коли запас уже повністю вичерпаний. Протягом року необхідно виконати D/q замовлень з рівними інтервалами, і, таким чином, новий цикл замовлення завжди починається в точці:

$$\frac{1 \text{ рік}}{(D/q) \text{ замовлень}} = q/D \text{ років} \quad (2)$$

Оскільки всі цикли замовлень однакові, інтервал повторного замовлення також дорівнюватиме (q/D) років. Отже, для розрахунку оптимальних партій поставок певних видів запасів і визначенню інтервалу повторного замовлення пропонуємо сільськогосподарським підприємствам застосовувати наступну модель [4, с.430]

Застосуємо наведену методику управління запасами для обчислення величини обсягів поставок запасів у ТОВ АФ «Борщівське» Балаклійського району Харківської області (табл.1), що забезпечить максимальну ефективність їх використання (при цьому функція загальних витрат (витрати на закупівлю, зберігання) повинна досягати найменшого значення).

Таблиця 1

Розрахунок оптимальні партії поставок запасів у ТОВ АФ «Борщівське» Балаклійського району Харківської області (за даними 2011 р.)

Показники	Кількість			
	паливно-мастильних матеріалів, л	насіння та посадкового матеріалу, ц	мінеральних добрив, ц	засобів захисту рослин, л
Щорічна потреба в матеріалі (D)	224000	5760	2400	8000
Обсяг разового замовлення (q)	8000	480	200	400
Щорічна кількість замовлень, тижнів ($K = D/q$)	28	12	12	20
Середній рівень залишків запасу ($q/2$)	4000	240	100	200
Вартість подання одного замовлення на матеріальні ресурси, грн. (C_o)	750	850	550	700
Вартість замовлення, грн. ($C_{м.п} = D/q * C_o$)	21000	10200	6600	14000
Вартість зберігання одиниці продукції, грн. (Ch)	0,935	17,075	15,73	7,35
Витрати на зберігання запасів, грн. ($C_{м.з} = q/2 * Ch$)	3740	4098	1573	1470
Загальна вартість запасу одиниці матеріалу, грн. ($C_{м.с} = C_{м.п} + C_{м.з}$)	24740	14298	8173	15470
Оптимальний рівень замовлення ($EOQ = q_o = \sqrt{(2C_o * D) / C_h}$)	19	757	410	1,2

Джерело: власні розрахунки

Необхідно враховувати, що досліджуване сільськогосподарське підприємство має сезонний характер виробництва тому що спеціалізується лише на виробництві продукції рослинництва. Отже, необхідно визначити оптимальні партії поставок таких запасів: насіння та посадкового матеріалу, мінеральних добрив та пестицидів, паливно-мастильних матеріалів та запасних частин. При цьому необхідно врахувати наступні умови:

- поставки різних запасів виконуються незалежно;
- поставки виконуються упорядкованими комплектами, завдяки чому комплекти можна вважати як одну номенклатуру;
- попит на певні види одного запасу суттєво взаємопов'язаний і таку множину можна вважати за одну номенклатуру;
- періоди поставок тотожні.

Розраховуючи оптимальний рівень закупівлі паливно-мастильних матеріалів ми врахували, що в господарстві в основному ці запаси використовуються протягом березня - вересня (28 тижнів).

Для визначення оптимального рівня замовлення розраховано рівень витрат пов'язаних з придбанням і зберіганням ПММ, які встановлюється виходячи з альтернатив його використання (депозитний вклад в банку, природні втрати пального, витрати на доставку) При визначенні величини постійних витрат, враховано амортизацію, витрати на охорону та витрати на оформлення договорів і відряджень до постачальників. Використовуючи модель *EOQ* визначили, що оптимальною є закупівля партії приблизно по 19 т. Витрати пального на тиждень складають 4 т, отже закупку ПММ слід проводити один раз на 17 днів.

Розраховуючи оптимальний рівень закупівлі насіння та посадкового матеріалу слід звернути увагу на те, що в досліджуваному підприємстві ці запаси використовувались протягом 5 місяців, а закупівля відбувається протягом 3 місяців (12 тижнів). Так, враховуючи рівень витрат на придбання і зберігання насіння та посадкового матеріалу оптимальною є закупівля матеріалу в обсязі 757 ц, при цьому рівень витрат на тиждень складає 480 ц, тому закупівлю цих запасів можна здійснювати один раз на 11 днів.

Аналізуючи використання мінеральних добрив зазначаємо, що господарство ці запаси закупає і використовує протягом 3 місяців (12 тижнів). Дані таблиці свідчать, що господарству одноразово можна замовляти мінеральні добрива в обсязі 410 ц. Витрати добрив на тиждень складають 200ц, а отже закупівлю запасів слід проводити один раз в 14 днів.

Аналіз засобів захисту рослин, які використовуються приблизно протягом 5 місяців показав, що оптимальною є закупівля матеріалу в обсязі 1,2 т. Враховуючи те, що рівень витрат на тиждень складає 0,4 т, тому закупівлю цих запасів можна здійснювати один раз на 21 днів.

Розглядаючи використання запасних частин слід зазначити, що основною розрахунку оборотних засобів для ремонту служать норми запасу деталей на одиницю ремонтної складності відповідних видів машин та устаткування. Тому, визначення оптимального обсягу поставок є недоцільним, оскільки запасні частини господарство закупає по мірі необхідності.

Висновки. Практика багатьох українських підприємств свідчить про відсутність науково-обґрунтованої політики щодо управління запасами, що призводить до невиправдано великих витрат оборотних засобів або «заморожування» матеріальних цінностей. Така ситуація досить негативно впливає на фінансовий стан господарства, а в умовах ринкової економіки може бути згубною. Тому визначення оптимальних обсягів поставок запасів є вкрай необхідним. Для покращення управління оборотними засобами доречно провести визначення обґрунтованих строків та обсягів закупівлі матеріальних цінностей; регулювання запасів матеріальних цінностей, віддаючи перевагу найбільш необхідним у конкретному випадку, враховуючи їх споживчу привабливість; визначення показників оборотності основних груп запасів та їх усебічного аналізу з метою встановлення відповідності наявних запасів поточним потребам підприємства.

Література:

1. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2007. №5. С. 4 -13.
2. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
3. Стецюк П.А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія. / П.А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 370с.
4. Економічний аналіз: Навч. посібник/ М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатьок та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2003. - 556 с.
5. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф.Покропивного.- Вид. 2-ге, перероб. Та доп. - К.:КНЕУ,2000.-528 с.
6. Ульянченко О.В. Сучасні методи дослідження операцій в економіці / О.В. Ульянченко: Навч. посібник / Харк. держ. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2000.- 141 с.

Рецензент: д.е.н., доцент Шиян Д.В.

УДК 351.82:339

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ

***Передерій Н.О., к.е.н., доцент, Костюк О.Д., к.е.н., доцент,
Кузьменко С.В., к.е.н., доцент***

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розглянуто проблематику залучення іноземних інвестицій в економіку України.

The article is focused on problems of foreign investment's formation in Ukrainian economics.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку наша країна внаслідок трансформаційних процесів у минулому та теперішньому переживає період нестабільності та встановлення (вже протягом двох десятиліть) економічної, правової та соціальних структур. Будь-які зміни подібного характеру не проходять без значних затрат ресурсів, а зміни в масштабі цілої країни потребують залучення капіталів колосального масштабу. Українська еконо-